

Yetişkin halkaları

hadis
halkaları

HADİS HALKALARI – YETİŞKİN

GİRİŞ: Hadis ve Sünnet’e Dair

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.

Allah’a hamd, Resûl-i Ekrem’ine, onun âl ve ashâbına salât ü selâm olsun.

Hız. Peygamber'in dini anlama ve yaşamadaki yerini tam olarak kavramadan, onun sünneti ve hadislerinin önemini anlamak zordur. Her şeyden önce Allah'ın Kitabı'nın tebliğ edicisi ve en iyi tercümanı olan Hız. Peygamber, bir Müslüman için yegâne hayat ölçüsü ve en mükemmel şahsiyet örneğidir. Nitekim Allah (c.c.), 'Gerçekte Allah Resul'ünde sizin için güzel bir örnek vardır.'¹ buyurmaktadır. Yüce Allah, Hız. Peygamber'in tüm inananlar için örnek olduğunu söylediğine göre, kendisinden sonraki kuşaklar onun bu örnekliliğini hayatlarına nasıl yansıtacaklar? Bu sorunun cevabı, her şeyden önce Hız. Peygamber'in mirasının doğru ve eksiksiz bir şekilde korunmasıyla mümkün olabilir. Bu sebeple, İslam toplumunun erken dönemlerinden itibaren, Hız. Peygamber'in söz ve davranışlarını kaydetmeyi bir görev olarak gören İslam alimleri, bu konuda titizlikle çalışmışlardır. Sünnet ve hadis mirası, ilk nesilden itibaren Müslümanların ibadet ve ahlâka dair hususlarda olduğu gibi günlük yaşantılarında ortaya çıkan sorunların çözümünde de vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olmuştur.

İslam'ın ilk dönemlerinden günümüze, 'sünnet' ve 'hadis' terimlerine atfedilen anlamlar değişiklik göstermiştir. Sözlük anlamına uygun olarak sünnet daha çok davranış ile ilgili bir kavram olarak görülürken; hadis, sözlü ve yazılı rivayetlerin adı olarak anlaşılmıştır. Bu çerçevede Hız. Peygamber'in söz ve fiillerinin sözlü rivayetleri hadis, uygulanagelen söz ve filleri de sünnet adını almıştır.

Sünnet, Kur'an'ı hayata aktaran bir vasıta olmanın yanında, Müslümanların varlık, bilgi ve değer tasavvuruna da kaynaklık eder. İslâm toplumlarının bölge, ırk, soy, yapı ve kültür farklılıkları ne olursa olsun ortaya koydukları maddî ve manevî bütün eserlerde Kur'an'ın ve sünnetin izleri vardır. İslâmiyet'in kısa sürede dünyaya yayılmasında, yerleştiği bölgelerde sürekliliğinin sağlanmasında, farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan mensupları arasında ortak bir yaşama biçiminin oluşmasında Sünnet-i Nebaviyye'nin rolü büyük olmuştur. Sünnet aynı zamanda asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayretinin de ana vasıtası olarak görülmüştür.

Resûl-i Ekrem'i (sav) bütün yönleriyle yeni nesillere anlatmasının yanı sıra onun (sav) sünnetini çağlara taşıyan en önemli vasıta olarak hadis, erken dönemlerden itibaren İslâm ümmetinin ilgi odağı olmuştur. Din ve dünya tasavvuruna ilişkin pek çok rivayet, muazzam bir külliyata dönüşmüş, zengin bir literatüre vücut vermiştir. Hadis âlimleri, bir yandan Resûl i Ekrem'in (sav) hadis mirasını aslına uygun bir biçimde aktarmaya çalışırken, diğer taraftan sünnetin ilke ve değerlerini yaşanır kılmak için çaba göstermişlerdir. Hadis tarihi boyunca klâsik hadis kaynaklarımızı anlamak ve yorumlamak için gösterilen çabaların bir bakıma metin ile hayat arasında köprü kurmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Hadislerin mesajını kendi zamanlarına taşıma ve güncelleme gayreti, her çağdaki Müslümanları harekete geçirmiştir. Bu maksatla hemen her dönemde çeşitli çalışmalar

¹ Ahzâb, 33/21.

yapılmıştır. Bu çalışma Sevgili Peygamberimiz (sav) tarafından sergilenen örnek tutum ve davranışları, onun (sav) söz ve hadislerindeki mesajları; kısacası onun (sav) çağlar üstü örnekliğini sade ve anlaşılır bir dille günümüz insanına ulaştırmayı amaçlayan bir çabanın ürünüdür.

Bu çalışma, İsmail Lutfi Çakan tarafından hazırlanan Hadislerle Gerçekler (İFAV yayınları) ve Suffa Meclisleri Hadis Dersleri (Siyer Yayınları) kitaplarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. Hadis

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُثَيْدٍ اللَّهِ بْنِ كَرِيزٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

Talha b. Ubeydullah b. Kerîz'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sas) şöyle buyurdu:

“Ben ve benden önceki peygamberlerin en önemli ikrar ve çağrısı, ‘bir olan, eşi-ortağı bulunmayan Allah’tan başka tanrı yoktur’ sözüdür.”

(Muvatta, *Kur'an* 32, Hac 246; Tirmizî, *Dâavât* 122)

Açıklama

Peygamberlerin iki temel görevi vardır.¹ Yukarıda aktarılan hadis de aslında bunu göstermektedir:

- 1- Tevhid çağrısı
- 2- Tağuttan sakınma daveti

Tağut, hakkı tanımayıp azan, sapan ve saptıran her kişi, sistem ve güç odağı demektir.

Bu iki görevin yerine getirilmesi, bir yandan tevhid ilkesini anlatmaya diğer yandan da pek tabii olarak, nesneler zıtlarıyla açığa çıkar fehvâsınca, şirki tanıtır ondan sakındırmaya bağlı bir mesaidir. Bu sebeple Şah Veliyyullah, haklı olarak, “Her peygamber mutlaka şirk’in hakikatini açıklar”² demektedir.

Şirk

Şirk, Allah’a has olan sıfatları, ondan başkasına nispet etmek demektir. Bir başka ifade ile, ubûdiyet kavramını ulûhiyet kavramıyla karıştırmaktır. Yaratılmışı, yaratıcı konumuna çıkarmaktır. Yani şirk, Allah’ı inkâr etmek değil, O’nu kabul etmekle beraber, bazı nesneleri, kavramları O’na eş ortak kılmak demektir. Bu açıdan bakıldığında görülür ki, ebediyen lânetlenmiş olan Şeytan da Firavun da Allah’a inanıyorlardı. Ancak Şeytan Allah emri karşısında büyüklük taşıyor, Firavun ise, kendisini tanrı ilan ediyordu.

Tevhidin zedelenmesi, tevhid inancının bir şekilde yara alması, şirke bulaştırılması sonucu ortaya çıkan sosyal kirlenmenin her çeşidini temizlemek için hangi peygamber olursa olsun, hep aynı noktadan, aynı çağrı ile işe başlamıştır: Tevhid telkini... Allah’ın birliği inancının kabul edilmesi için uğraşmakta bütün peygamberler ortaktır. Bu ortak hidayet çağrısı göstermektedir ki, her türlü sapıklığın ve kirlenmenin Allah inancı ile fevkalade sıkı

¹ Bkz. el-Enbiya 21/25; en-Nahl 16/36

² Dihlevî, *Hüccetullah’ıl-baliğa* (Trc. M.Erdoğan), I, 224

hatta ayrılmaz bir ilgisi vardır. Çünkü insanların dünya görüşleri, Allah inançları çevresinde oluşur. Pek tabiidir ki, dünyayı değerlendirmek de dünya görüşüne göre olacaktır. Bu açıdan bakıldığı zaman, hadisimizde ortaya konan gerçeği anlamamız çok daha kolaylaşmaktadır: “Ben ve benden önceki peygamberlerin en önemli ikrar ve çağrısı, ‘bir olan, eşi-ortağı bulunmayan Allah’ tan başka tanrı yoktur’ sözüdür.”

İbn-i Abbas’ın (r.a.) Hz. Peygamber’e (s.a.v.) nispet ederek bildirdiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, “ilk söz olarak çocuklarınıza güzelce “lâ ilahe illallah” demeyi öğretiniz!” buyurmuştur.³ Hz. Peygamber’in bizzat kendisi de Haşimoğullarının çocukları konuşmaya başladığı zaman “*Çocuk edinmeyen, hâkimiyette ortağı bulunmayan, acizlikten ötürü bir dosta da ihtiyacı olmayan Allah’ a hamd ederim’ de ve tekbir getirerek O’nun şânını yücelt*” anlamındaki İsra Suresi’nin 111. ayetini yedi kez öğretip söyletirdi.⁴ Sahâbiler de çocukları konuşmaya başladığı zaman, ilk söyledikleri söz bu olsun diye yedi kere “La İlahe İllallah” dedirtmeyi güzel görürlerdi.⁵

Günümüzde ve önümüzdeki yıllarda gündemi belirleme ve genel gidişatı etkileyip yönlendirme gibi bir meselesi olanların, ne pahasına olursa olsun, muvahhid nesiller yetiştirmekten başka çareleri yoktur. Peygamberler mesajını, İslâm tebliğini bütün dünyalılara çağdaş imkanlardan yararlanarak ulaştıracak muvahhid ilim adamları yetiştirmek, ümmetin ve Müslüman sermayenin önündeki öncelikli asıl meseledir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Tevhid, Allah’ın mutlak tekliği anlamında evrenin yegâne gerçeğidir. O’nu bir bilmek, Allah’a hiçbir nesneyi eş-ortak koşmamaktır. Bu sebeple bütün peygamberler tevhid çağrısında bulunmuşlardır.
- Allah’a bazı nesneleri eş-ortak saymak demek olan Şirk, Allah’ın (cc) affetmeyeceğini bildirdiği tek günahdır.
- Şirk, insanlık tarihinde puta tapıcılık olarak ortaya çıkmış, zaman içinde daha başka isimlerle anılan türlere evrilmiştir. Her çeşidiyle şirk, “en büyük zulümdür.”
- Peygamberlerin insan olarak gönderilmesindeki en önemli neden; gönderilmiş oldukları topluma tevhid dışı kalmakta bahane bırakmamaktır. Toplamların kula kulluktan kurtulup Allah’a kulluğu öğrenmesidir.
- Tevhid inancı hiç şüphesiz Allah’ı (c.c.) hakkıyla tanıyabilmeyi gerektirir. Peygamberlerin bütün mücadeleleri bu noktada yoğunlaşmıştır

³ Musannef, IV, 334

⁴ Musannef, IV, 334

⁵ Musannef, IV, 334

2. Hadis

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةٍ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ

Hız. Ali'nin (r.a.) haber verdiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah’a isyan olan yerde (kula) itaat yoktur. İtaat ancak meşru olanda gerekir.”

(Buhârî, *Âhâd* 1; Müslim, *İmâre* 39-40; Ebû Davud, *Cihad* 87; Nesâî, *Bey’at* 34; İbn Mâce, *Cihad* 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 94, 400, IV, 426, 427, 432, 436; V, 66, 67, 70, 325, 329)

Açıklama

Toplum hayatının temeli emir-itaat, yöneten-yönetilen ilişkisine dayanmaktadır. Her sosyal bünyede bu iki fonksiyon ve grup mutlaka bulunmaktadır. Böyle olunca sistem ve doktrinlerin farkı, itaata getirdikleri sınırla belirlenir. Dinimizin bu konudaki prensibi hadisimizde ma’ruf yani meşru’ kelimesiyle çizilmiş olup bu sınır, bütün beşeri ilişkiler için geçerli kılınmıştır. Çünkü hadiste herhangi bir özel kayıt bulunmamakta, itaat ancak meşru olanda buyurulmakta, bu da Hâlık’a isyan olan yerde mahlûka itaat yoktur diye açıklanmaktadır.

Hadisin Vürud Sebebi

Ayetlerin anlaşılmasında nüzul sebepleri, hadislerin kavranmasında da vürûd sebepleri fevkalade önem taşımaktadır. Hadisimizin sebab-i vürûdu olarak kitaplarımızda şöyle bir olay zikredilmektedir. Hız. Ali anlatmıştır: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem askeri bir birliği, başlarına Medineli bir Müslümanı komutan tayin ederek göreve yolladı ve komutanlarını dinleyip itaat etmelerini kendilerine iyice tembih etti. Görev müddeti içinde birlik mensupları bir meselede komutanlarını kızdırdılar. Komutan odun toplatıp bir ateş yaktırdı. Daha sonra da “Resulullah sallallahü aleyhi ve sellem beni dinlemenizi ve bana itaat etmenizi size emretmedi mi?” diye sordu. Onlar “Evet, emretti” dediler. Bunun üzerine komutan; “O halde, haydi şu ateşe girin!” emrini verdi.

Beklenmedik bu emir karşısında herkes birbirine bakmaya başladı. İçlerinden bir kısmı emre uymayı düşündü ise de diğerleri “Biz ateşten kaçıp Resulullah’a (s.a.v.) sığındık (şimdi nasıl ateşe gireriz)” dediler. Onlar bu halde değerlendirmeler yaparlarken komutanın kızgınlığı geçti. Ateş söndürüldü, emir geri alındı. Döndüklerinde olay Hazreti Peygambere (s.a.v.) anlatıldı. Efendimiz, o anlamsız emre uymayı düşünenlere hitaben “Eğer o ateşe girseydiniz, kıyamete kadar o halde kalırdınız” buyurdu. Diğerlerini tasvip ve takdir ettikten sonra

sözlerini şöyle bitirdi: “Allah’a isyan olan yerde kula itaat yoktur. İtaat ancak meşru olanda gerekir.”⁶

İman, “Allah’a kul olma andı” demektir. Böyle bir andın sahibi Müslümanın Allah’a isyan olan yerde itaatkâr davranması, kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi, hakka riayetsizlik etmesi demektir. Bu sebeple o, Allah’a isyan olan bir şeyi adamak ve şayet böyle bir adakta bulunmuşsa onu yerine getirmek hakkına da sahip değildir.⁷ Müslümanın bu iman ve kişilik borcunu bilenlerin, onu buna aykırı yollara zorlamaması gerekir. Müslümanın yumuşak başlı oluşunu kimse, uysal koyunlukla yorumlamaya kalkışmamalıdır. Yumuşak huylu atın çiftesi pek olduğu unutulmamalıdır

Hadisimizin ortaya koyduğu bir gerçek de Müslümanlardan saygı ve itaat beklemek için meşru sınırlar içinde kalmak zorunluluğunun bulunduğudur. Aynı şekilde Müslümanların da tabi oldukları ve itaat ettikleri kişilerin meşruiyet’e riayet edip etmediklerine dikkat etmeleri gerekmektedir. Sevgi ya da nefretlerinin kendilerini kör, sağır ve dilsiz etmesine meydan vermemeleri istenmektedir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- İman, bir Müslüman’ın koruması gereken en önemli hazinesidir. İmanın gereği olan Allah’a itaati, hiçbir karşı itaate değişmemek gerekir.
- İman, “Allah’a kul olma andı” demektir. Böyle bir andın sahibi Müslümanın Allah’a isyan olan yerde itaatkâr davranması, kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi, hakka riayetsizlik etmesi anlamına gelir, kimlik kaybına sebeptir.
- İdarecilik açısından güzel bir söz vardır: “Kendine itaat edilmesini istersen, güç yetirilecekleri emret!” Müslümanlar için güç yetirilebilecek emrin ilk şartı meşru olmasıdır.
- Toplumda kimileri itaat eden, kimileri itaat edilen olacaktır. İnsanı günaha ve Allah’a karşı gelmeye zorlamadığı sürece, fitneye ve toplumun huzursuzluğuna yol açmamak için seçilmiş yöneticiye itaat edilir.
- Müslüman, hadisimizin vürûd sebebi olan olayda da açıkça görüldüğü gibi, emirlere “Allah’a isyan olmamak” kaydıyla ve gücü ölçüsünde uymakla görevlidir. İstikamet üzere olan yöneticiye itaat farz, doğru yoldan sapmış olan yöneticiye ise itaat etmemek farzdır.

⁶ Bk. Müslim, *İmâre* 39-40

⁷ Bk. Müslim, *Nezr* 8; Ebû Davud, *Eyman* 12, 19, 21, 22; Tirmizî, *Nüzûr* 1; Nesâî, *Eyman*, 17, 31, 41; İbn Mâce, *Keffârât* 16; Dârimî, *Siyer* 61, *Nüzûr* 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 129, 131; II, 207, 212

3. Hadis

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ، أَنَّ رجلاً قَالَ : يا رسولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ ؟ قَالَ : مَنْ طَالَ عُمْرُهُ ، وَحَسُنَ عَمَلُهُ ، قَالَ : فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ ؟ قَالَ : مَنْ طَالَ عُمْرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ

Ebû Bekre'den (r.a.) nakledilmiştir: Bir adam;

-Ey Allah'ın Resûlü, en kârlı mü'min kimdir? diye sordu. Nebî (sas):

-Ömrü uzun, ameli güzel olandır, cevabını verdi. Bu defa adam;

-En zararlı mü'min kimdir? dedi. Peygamber (sas);

-Ömrü uzun, ameli kötü olandır, buyurdu.

(Tirmizî, Zühd 21, 22; Dârimî, Rikak 30; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 40, 43, 44, 47, 48, 49, 50 49,50)

Açıklama

Ömür, herkesin kıyamete dek açık olan dünya pazarında kalma süresidir. Onu da takdir eden yüce Rabbimizdir. Bizim bu süreyi ne tayin etme ne de bilme imkânımız vardır. Ömür, ne kadar kısa veya uzun olursa olsun, belli kural ve kaidelere göre yaşanacaktır. Yani dünya pazarının, bizi oraya gönderen yegâne güç tarafından tayin ve tespit edilmiş kaideleri vardır. Görüntü ve şekil ne olursa olsun, bu pazardaki insan davranışlarının tek adı vardır: Amel... Dünyada kalma süresini dolduran olayların tamamı bu kelime ile anlatılmaktadır. Herkes hakkında tutulan zabıt ve kayıtların tümüne de amel defteri denilmektedir. Kârlılık ve zararlılık işte bu defterdeki kayıtlara göre yani ömür bilançosuna göre tespit edilmektedir. Hadisimiz kâr ve zararı ömür-amel ilişkisi açısından değerlendirmekte, en tabii, sade ve zor gerçeğe dikkatimizi çekmektedir. Zira hadisimiz ömrü uzun; ameli de karlılık için güzel, zararlılık için kötü kelimeleriyle sıfatlandırmaktadır. Bu hesaba göre, asıl önem taşıyan “amel”in vasfıdır. “Ömrün uzunluğu” karlılık veya zararlılıkta ikinci unsur olmaktadır.

Müslümanca Yaşama Sorumluluğu

“Nerede olursanız olunuz, Allah sizinle beraberdir”⁸ ayeti kerimesi; “İhsan, Allah’a O’nu görüyormuşçasına ibadet etmendir. Sen O’nu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor”⁹, “İhsan, Allah’ı görüyormuşçasına O’ndan korkmandır”¹⁰, “Nerede olursan ol, Allah’a karşı saygılı ol”¹¹ hadisleri, bizleri Müslümanca yaşama sorumluluğuna davet eden dinî naslardan sadece bir kaçıdır.

⁸ el-Hadîd 57/4

⁹ Buhârî, İman 37; Müslim, İman 5

¹⁰ Müslim, İman 7

¹¹ Tirmizî, Birr 55; Dârimî, Rikak 74; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 153, 158, 169, 228, 236

Amel ve uygulamada ne pahasına olursa olsun, doğruluk ilkesine riayet etmek, bahis konusu sorumluluğun tabii ve beklenen sonucudur. “**Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!**”¹² ayeti ile “*Allah’a inandım de sonra da dosdoğru ol*”¹³ hadisi, “amel” denilen mü’min davranışlarının güzelliğinin çok önemli bir yönüne dikkat çekmektedir. Ameldeki kalite kontrolünü de korku ve ümit dernek olan havf ve recâ şuuru ile gerçekleştirmek mümkündür. Bütün bunlar dinamik, bilinçli, uyumlu ve sorumlu bir mü’min hayatının yaşanması, hadisimizin ifadesiyle güzel amel için gerekli dinî donanımlardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu açıklamalarıyla, ömür sermayesinin güzel amel ile değerlendirilmesini yani Müslümanca yaşama sorumluluğuna sahip çıkılmasını, asıl önemli olanın bu olduğunu belirlemekte, böyle bir şuur ve yaşayışa sahip olunmazsa uzun yaşamış olmanın ancak zararı arttıracakını vurgulamaktadır. O halde herkes hayatını, süresinin uzunluğu veya kısalığından önce amelinin niteliğine göre, davranışlarının vasıflarına göre değerlendirecektir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Hadisimiz kâr ve zararı ömür-amel ilişkisi açısından değerlendirmekte, en tabii, sade ve zor gerçeğe dikkatimizi çekmektedir.
- Tek başına uzun bir ömür yaşamak fazilet değildir. Ömrün uzunluğuna amelin güzelliği eşlik ederse uzun yaşamının olumlu bir anlamı olabilir.
- Amelde güzellik, ihsan kalitesine sahip olmakla ve uygulamada da aynı güzelliğe riayet etmekle mümkündür.
- Ömür, herkesin kıyamete dek açık olan dünya pazarında kalma süresidir Dünya pazarının, ilahi irade tarafından tayin ve tespit edilmiş kaideleri vardır. Görüntü ve şekil ne olursa olsun, bu pazardaki insan davranışlarının tek adı vardır: Amel...
- Dünya hayatı, ne kadar uzun olursa olsun fânidir. Geçici olarak kalacağımız dünya hayatını güzel amellerle süslemek buradan baki aleme kâr etmiş olarak gitmenin olmazsa olmazdır.

¹² Hud 11/ 110

¹³ Müslim, İman 62; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 413; IV, 385

4. Hadis

عَنْ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي وَتَرَاهُمُ ، وَتَوَادُّهُمْ ، وَتَعَاطُفِهِمْ . كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى

Numan b. Beşir'den (r.a.) nakledildiğine göre Resûlullah (sas) şöyle buyurmuştur:

“Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini görüp gözetmekte mü'minler, tek bir vücut gibidirler. O vücutun bir organı rahatsız olunca, öteki organların tamamı uykusuzluk ve derin bir rahatsızlık hisseder, hasta organın ıstırabını paylaşırlar.”

(Buhârî, *Edeb* 27; Müslim, *Birr* 66.)

Açıklama

Bilinen bir gerçektir ki, her birliğin ve birlikteliğin, öncelikle yerine getirilmesi gerekli birlik-içi bazı görev ve sorumlulukları bulunur. Aynı peygambere inanan müminler birliği demek olan “ümme” için de bu tür görev ve sorumluluklar söz konusudur. Hadisimiz bunları, sevgi, acıma (merhamet) ve dayanışma olarak belirlemektedir. Biz bunları ortak tek bir kelime ile “duyarlık” diye ifade edebiliriz.

Sevgi, şefkat ve dayanışma bakımından bir vücutun organlarına benzetilen Müslümanların, öncelikle birbirlerinden müstağni kalamayacakları, diğerine karşı duyarsız olamayacakları ortadadır. Çünkü bu duyarlık, ortaklaşa sahip olunan İslâm imanından kaynaklanmaktadır. Müslümanın inanç ve kader birliği içinde bulunduğu insanlar ve milletler adına gerektiğinde özveride bulunması, onlarla iyi ve kötü günlerinde dayanışma içinde olması, tasa ve kıvançlarını paylaşması, hem hakkı hem de görevidir. Bu ise, yine hadisimizin ifadesine göre, her hangi bir uzuv ve organdaki rahatsızlığın, vücutun diğer organlarını etkilemesi kadar tabii, hatta zaruridir. Gayr-i tabii olan bunun tersidir. Nitekim “Müslümanların derdini dert edinmeyen onlardan değildir”¹⁴ beyanı, bu noktayı yeterince açık biçimde gözler önüne sermektedir. Vücut bütünlüğüne karşı duyarlılığını kaybetmiş, onunla duygusal ve sinirsel bağlarını koparmış olan organın, sadece görüntüde o bünyeye dâhil olmaktan öte, vücut fonksiyonları açısından hiçbir önem taşımadığı açıktır. Aynı şekilde sosyal bir bünye olan ümmet birimlerinin de “duyarlık” çerçevesi dışında kalmaları halinde birbirleri için herhangi bir anlam ifade etmeyecekleri, sadece, elem ve hasret konusu olacakları bilinmektedir. Çünkü özü, iç dinamikleri çürümüş, sözü ve görüntüsünden başka hiçbir şeyi kalmamış bir yapı, sadece ızdırap konusu olabilir. Hatta belki de böyle bir yapının varlığı, yokluğundan daha fazla üzüntü vesilesi olur.

¹⁴ Bk. Münavi, *Feyzu'l-kadir*, VI, 67

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Ümmet olma şuurunun temeli, birbirini sevmekten, muhabbet beslemekten geçmektedir. Sevgi, merhamet ve dayanışma üçgeninde birleşmiş bir ümmet bünyesi, her türlü rahatsızlığın merhemidir.
- Müslümanlar arasında sevgi, şefkat ve dayanışma bağları yeterince çalışmıyorsa, aslında başkalarını suçlama hakkı kalmamış demektir.
- Sosyal bir bünye olan ümmet birimlerinin “duyarlık” çerçevesi dışında kalmaları, sadece, elem ve hasret konusu olur.
- Sevgi, kardeşinin her yaptığını onaylamak demek değildir. Yanlışını gördüğün zaman, kardeşine gereken uyarıyı yapmak ve onu engellemek de aslında sevgi işaretidir.
- Müslümanın inanç ve kader birliği içinde bulunduğu insanlar ve milletler adına gerektiğinde özveride bulunması, onlarla iyi ve kötü günlerinde dayanışma içinde olması, tasa ve kıvançlarını paylaşması, hem hakkı hem de mümin duyarlılığının gereği yani görevidir.

5. Hadis

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

”أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ“

Ebû Zer (r) “Resûlullah (sas) şöyle buyurdu” demiştir:

“Amellerin en üstünü, Allah için sevmek, Allah için nefret etmektir.”

(Ebû Dâvud, *Sünne* 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 146; Buhârî, *İman* 1)

Açıklama

Her insanda mevcut olan sevgi ve nefret duygularının, Müslümanın iman hayatı ve “hak yanlısı olma” görevi açısından arz ettiği önemi ve bu duyguların bulunması gerekli çizgiyi işaretleyen hadisimiz, muhtelif sahabeler tarafından rivayet edilmiştir.¹⁵ Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde ki rivayetinde Ebû Zer (r.a.) biraz daha bilgi vermekte ve şöyle demektedir: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza geldi ve “Allah katında hangi amel daha sevimlidir, bilir misiniz?” buyurdu. “Namaz”dır, “Zekat”tır, “Cihad”dır diyenler oldu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ise; “Allah katında en sevimli amel, Allah için sevmek, Allah için buğzetmek, kin tutmaktır” buyurdu.¹⁶ Abdullah İbn Mes’ud da (r.a.) de Hz. Peygamber’in (s.a.v.), “İslâm’ın en güçlü tutamağı, Allah için dostluk, Allah için sevmek, Allah için nefret etmektir.” buyurduğunu haber vermektedir.¹⁷

Sünen-i Ebû Davud’un meşhur şârihi İbn Reslan, hadisimizi yorumlarken şunları söylemektedir:

“Bu hadis, her mü’minin, Allah için sevdiği dostlarının olması gerektiği gibi, Allah için buğzettığı düşmanlarının bulunmasının da gerekli (vacib) olduğuna delildir. Zira sevgi ve buğuz, biri diğerinden ayrılmayan, birbirine gerekli iki vasıftır. İyi halleri dolayısıyla Allah için sevilen bir kişinin yanında, onun yaptıklarının tersini yapan bir başkasına da tabii olarak kin beslenecek buğuz edilecektir.”¹⁸

¹⁵ Bk. Heysemi, *Mecmeu’z-zevaid*, 1, 89-90

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 146

¹⁷ Heysemi, *Mecmeu’z-zevaid*, 1, 90

¹⁸ Azimâbâdî, *Avnu’l-ma’bud*, XII, 350

Sevgi, Nefret ve Kinde Ölçü

Ayrıca Müslüman gerek sevgisinde ve gerekse nefret ve kininde orta halli olup ölçüsüzlüğe düşmemesi gerektiğini yine Hz. Peygamber'den öğrenmiştir. O (s.a.v.) konuya ait tavsiyesinde, dostun bir gün düşman olabileceğini, düşmanın da bir gün dost olabileceğini hatırlatmıştır.¹⁹

Sevgi ve nefret hallerinin, Müslümanı temel vasfı, “hak yanlısı olmak”- tan uzaklaştırma ihtimali çok yüksektir. Bu sebeple Yüce Yaratıcı Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **“Ey iman edenler, öz nefsiniz, ana-babanız ve yakınlarınız aleyhine de olsa, Allah için şahid olarak adaleti gözetin. İster zengin ister fakir olsunlar, Allah onlara sizlerden daha yakındır. Artık siz haktan yüz çevirerek hislerinize uymayın...”**²⁰ “ *...Ve sakın bir topluluğa olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil olun. Bu takvaya daha yakındır. Allah'tan sakının. Doğrusu Allah, işlediklerinizden haberdardır.*”²¹

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Müslüman, herkesi ve her şeyi sevmez. Onun sevdikleri olabileceği gibi, sevmedikleri, buğz ve nefret ettikleri, kin besledikleri de olacaktır. Bu da bir önceki kadar tabii ve gereklidir.
- Sevgi ne kadar tatlı ve sıcak, buğz ve nefret ne kadar sert ve soğuk görülürse görülsün, “Allah için” oldukları zaman, aralarında hiçbir fark kalmaz, aynı hükümde birleşirler.
- Dinimiz, fitratımıza kodlanmış olan nefret/kin duygusunu tamamıyla yasaklamaz. Onu Allah (c.c.) rızası için gösterip kullanmak, fitratının gereğini yerine getirmiş olmak demektir.
- Asıl muhataplarını bulmuşsa, yanlış hedeflere, hak etmemiş kişilere yönelmemişse yani yerli yerinde ve layık olanlara karşı kullanılmışsa “sevgi” de “nefret ve kin “ de kutsaldır. Nefsî bir tasarruf iseler, birine “sevgi” ötekine “kin” ve “nefret” denmesinin temelde hiç bir farkı yoktur. Her ikisi de değersizdir.
- Din kardeşine sevgi beslememiz, onun her davranışını tasdik etmek anlamına gelmez. Yanlış düştüğü zaman, onu olması gereken şekilde uyarıp, tepki ortaya koymak, sevgi, öfke, nefret ve kin duygularının Allah (c.c.) için kullanılması demektir.

¹⁹ Bk. Tirmizî, *Birr* 59

²⁰ en-Nisa, 4/ 135

²¹ el-Maide 5/ 8

6. Hadis

عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا ذُنْبَانِ جَائِعَانِ أَرْسَلَا فِي غَنَمٍ، بِأَقْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ

Ka'b b. Mâlik'den (r.a.) nakledildiğine göre Resûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

“Koyun sürüsüne dalmış iki aç kurdun, süreye vereceği zarar; kişinin mal ve mevki (servet ve şöhret) kazanma hırsının, dinine vereceği zarardan kesinlikle daha ağır değildir.”

(Tirmizî, *Zühd* 43; Darimî, *Rikak* 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 456, 460)

Açıklama

Hadisimiz, sevgili Peygamberimizin (s.av.), bazı gerçekleri benzetmelerle anlatma, çevresindekileri ve dolayısıyla ümmetini eğitme uygulamasının belgelerinden biridir. Efendimiz (s.a.v.), burada mal ve mevki yani servet ve şöhret kazanma hırsının, kişinin, dinine ve insanî davranışlarına yapacağı menfî etkiyi çok canlı bir teşbihle dile getirmektedir. Bu teşbih, aynı zamanda o din benimseyenlerin toplum yaşantısına aksederek zararı da ifade etmektedir. Mal ve mevki edinme hırsının iki aç kurda benzetilmesi; bu iki duygunun birbirinden geri kalır hiçbir yönünün bulunmadığını anlatmaktadır. Zira aç kurtlar, sürüye aynı hızda giderek birlikte saldırırlar. Asla peş peşe gitmezler. Zira arkadaki aç kurdun, öndekini yeme tehlikesi vardır. Zaten “kurtlukta kanun, düşeni yemektir”. Mal ve mevki hırsının dine vereceği zararın, iki aç kurdun sürüye vereceği zarara benzetilmesi ve onunla mukayese edilmesi, konuyu bütün acılığı ve açıklığıyla ortaya koymaktadır. Zira sürüye dalan aç kurt, karnını doyuracak kadarla yetinmez, mani olunmazsa bütün sürüyü mahveder. Tecrübe, sürüye dalan kurdun 100 koyuna kadar zarar verebildiği noktasındadır. Çünkü o, öyle bir doyumsuzluk içindedir. Bu sebeple de acımasızdır, öldürücüdür, bitiricidir. “Zararı asla ihtiyacı ile sınırlı değildir. “Kurt dalmış sürü” başlı başına bir elem konusu, büyük bir zarar tablosudur.

Dinin, koyun sürüsü konumunda gösterilmesinin hikmeti de her halde, sırf faydadan ibaret olmasındandır. Koyunun, kurta verebileceği bir zarar olmadığı gibi, kuralları içinde yaşanan din de sahibine asla zarar vermez; aksine tam fayda temin eder. Ancak duygular, özellikle de mal ve mevki hırsı, insanı her türlü beşerî ve vahyi sınırları aşmaya, başkalarına tahakküm etmeye, ezmeye, sömürmeye götürür. Böyle bir doyumsuzluk tabiatıyla önce kişinin sahip olduğu inanç sistemine zarar verir ve kişiyi de her iki dünyada büyük sıkıntılara sokar.

Netice olarak hadisimiz, mal ve mevki düşkünü kişinin dinine vereceği zararın, iki aç kurdun bir koyun sürüsüne vereceği zarardan çok daha ağır olacağını, fevkalade canlı bir teşbihle anlatarak, insanımızın ve dünyamızın yaşadığı acı gerçeğe bütün boyutlarıyla ve temelden ışık tutmaktadır. Buna göre gerek fert, gerek toplum, gerekse ümmet olarak duygular dünyamızı yeni baştan gözden geçirmek gerekmektedir. Zira yaşanan acılar, özelde yeterince İslâm şefkatiyle eğitilememiş duygu ve düşünce sahiplerinin, genelde İslâm'dan mahrum gönüllerin eseridir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Müslümanların ahlâkî yapısı, Allah emirlerine saygı, yarattıklarına şefkat (“ et-Ta’zim li emrillah ve’s-şefekatü alâ halkı’llah”) temeline dayanır.
- Mal ve mevki hırsı, kişiyi her türlü beşeri ve vahyi sınırları aşmaya, başkalarını ezmeye ve sömürmeye götürür. Bu ise, müslüman ahlak yapısının temeline dinamit koymak anlamına gelir.
- Kişiler fiziki ve ruhî kişilikleri açısından çok sosyal kişilikleri noktasından yoğun şekilde tehlike ile başbaşıdırlar. Çevresindeki itibarı çoğu kişiyi, inancına ciddi anlamda zarar verici davranışlara sürükler.
- Mal ve mevki düşkünü kişinin, dinine vereceği zararı, iki aç kurdun bir koyun sürüsüne vereceği zarardan daha ağır olduğu benzetmesiyle Efendimiz (s.a.v.), fert, toplum ve ümmet olarak duygular dünyamızı sürekli ve dikkatli bir denetim altında bulundurmaya teşvik etmiş olmaktadır.

7. Hadis

عَنْ عُمَرَ أَمَّا إِنَّ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيُضَعُّ بِهِ الْآخَرِينَ

Hiz. Ömer'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

“Gerçekten Allah, bu kitap (Kur’ân) ile bazı toplulukları yüceltir, bazılarını da alçaltır.”

(Müslim, *Müsfirîn* 269; İbni Mâce, *Mukaddime* 16; Dârimî, *Fedâilu’l-Kur’an* 9)

Açıklama

Hiz. Ömer (r.a.), Mekke’ye vali tayin ettiği Nâfi’ b. Abdilhâris’e Mekke yakınlarındaki Usfân denilen yerde rastlar ve Nâfi’ye;

- Yerine kimi vekil bıraktın? der. O da;
- İbni Ebzâ’yı, der. Ömer;
- İbni Ebzâ da kim? diye sorar. Nâfi’;
- Bizim âzadlı kölelerimizdendir, cevabını verir. Bu defa Hiz. Ömer;
- Demek sen, Mekkelilerin üzerine bir azadlı köleyi vekil bıraktın ha? der. Nâfi’;
- Ama o, azîz ve celîl olan Allah’ın kitabını okur, bütün farzları da bilir, der.

Bunun üzerine Hiz. Ömer;

- Dikkatini çekerim ki Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, “Gerçekten Allah, bu kitap (Kur’an) ile bazı toplulukları yüceltir, bazılarını da alçaltır” buyurdu, cevabını verir.

Hiç kuşkusuz Hiz. Ömer (r.a.) bu sözleriyle, Mekkelilere vali vekili olarak bırakılmış olan İbni Ebzâ’yı (r.a.) tanımamasına rağmen Kur’an bilmesi ve onunla amel etmesi ve hüküm vermesinden memnun olduğunu ortaya koymuş ve böyle bir tasarrufta bulunmuş olan Nâfi’yi (r.a.) de takdir etmiş olmaktadır. Zira şu bir gerçektir ki Kur’an’a ilgi duyanlar yükselir, ihmal edenler alçalır. Nitekim Tıybî de hadisimizin böyle anlaşılmasından yanadır: “Kim Kur’an’ı ihlasla okur ve amel ederse, Allah onu yüceltir, kim de amel etmeksizin gösteriş olsun diye okursa Allah onu alçaltır.”²²

Kur’an’ı Allah kelamı ve hidayet kitabı olarak ciddiye almak, onun getirdiği prensipler çerçevesinde Müslümanca yaşamaya çalışmak, yükselmek için ne kadar vazgeçilmez bir şart ise, ona gereken ilgi ve alakayı göstermemek de önüne geçilemez büyük sıkıntılara davetiye çıkarmaktır. Günümüzün derdi, Kur’an’dan uzak düşmüş ya da düşürülmüş olmaktan kaynaklanmaktadır.

²² Bk. Aliyyu’l-Kaarî, *Mirkâtü’l-mefâtih*, IV, 620

Kur'an-ı Kerim'e Hz. Peygamber'in yorumuyla yaklaşımdan, onu o çerçevede o en güzel örneğe uygun biçimde yaşamaya çalışmaktan başka Müslümanlar için yücelme yolu yoktur. Batı kültürüne ve o kültürün günlük pratiklerine tabi olmak, kişilişiz bir yolu seçmek ve -maalesef yabancı bir ortamda yok olup gitmek olur.

Kitap ve Sünnet'i birbirinden ayırmadan teorisi ve pratiğıyle İslâm'ı bu iki kaynaktan öğrenip yaşamaya çalışmak kaliteli Müslüman olmanın biricik yoludur. Bu, aynı zamanda Kur'an'la yücelmek anlamına gelir.

Allah Teâlâ bizi -hadisimizde belirtildiğı üzere- Kur'an ile yücelttiğı kullarından eylesin.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Kur'an'a ilgi duyanlar yükselir, ihmal edenler alçalır. Kim Kur'an'ı ihlasla okur ve amel ederse, Allah onu yüceltir, kim de amel etmeksizin gösteriş olsun diye okursa Allah onu alçaltır.
- Kur'an'ı Allah kalamı ve hidayet kitabı olarak ciddiye almak, onun getirdiğı prensipler çerçevesinde Müslümanca yaşamaya çalışmak, yükselmek için ne kadar vazgeçilmez bir şart ise, ona gereken ilgi ve alakayı göstermemek de önüne geçilemez büyük sıkıntılara davetiye çıkarmaktır.
- Kur'an-ı Kerim'e Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yorumuyla yaklaşımdan, onu o çerçevede o en güzel örneğe uygun biçimde yaşamaya çalışmaktan başka Müslümanlar için yücelme yolu yoktur.
- Kur'an-ı Kerim ile yücelmek sadece indirilen vahyi ezberlemek ile sınırlı değildir. Yücelmenin; Kur'an'ı hakkıyla okumak, anlamak, ezberlemek ve en önemlisi de onunla amel etmekle sağlanacağı açıktır. Gerisi aldanmak olur.

8. Hadis

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَطْرَتَيْنِ وَأَثَرَيْنِ : قَطْرَةٌ دُمُوعٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ، وَقَطْرَةٌ دَمٍ تُهْرَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَأَمَّا الْأَثَرَانِ فَأَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَأَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ

Ebû Ümâme'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah katında hiçbir şey, iki damla ve iki izden daha sevimli değildir. Allah korkusuyla akıtılan gözyaşı damlası ve Allah yolunda dökülen kan damlası. İki iz ise, Allah yolunda çarpışmaktan kalan cihad izi ve Allah'ın emrettiği farzlardan birini yerine getirmekten kalan ibâdet izidir.”

(Tirmizî, *Fedâilü'l-cihad* 26)

Açıklama

Gözyaşı, hisli ve duygulu olmanın ifadesi; kan, canlılığın kaynağı ve biricik sermayesidir. İnsan her ikisini de genellikle zor anlarda ortaya koyar. Biri beyaz, biri kırmızıdır. Ortak yönleri ise, ılık ılık akmalarıdır. Her ikisi de muhataplarını yakacak kadar sıcak, boğacak kadar güçlüdür. Her ikisi de yere akmalarına rağmen orada kalmayıp semanın rahmet duvarlarına ulaşır. İnsan ruhunun ve duygularının iki ayrı ifade tarzı olarak ait oldukları o yüce dünyada sıcak bir sevgi ile karşılanırlar. Ne var ki hadisimize göre bunun şartı, birinin “haşyetullah”, ötekisinin “fi sebilillah” kaynaklı ve amaçlı olmasıdır. Yoksa her ikisi de nihayet birer sıvıdır. Onlara asıl kıymet ve anlamını kazandıran nerede ve nasıl akıtıldıkları değil, hangi niyetle ve nasıl bir hedefe yönelik olarak akıtıldıklarıdır. Nitekim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e, şahsi kin, kavmiyet duygusu, kahramanlık gösterisi gibi amaçlarla çarpışanların hangisinin Allah yolunda olduğu sorulunca, çok açık bir ifade ile meselenin özünü şöylece belirlemiştir:

“Kim Kelimetullah'ın yücelmesi için çarpışıyorsa, işte o Allah yolunda (bulunmakta)dır.”²³

Bu demektir ki Allah kullarına ancak Allah yolunda bulunmak niyet ve hedefi kıymet ve mahbûbiyet kazandırır. Ancak işte bu niyet ve hedefe yönelik olarak akıtılan gözyaşı ve kandır makbul olan...

Hız. Peygamber (s.a.v.) “Allah yolunda” bulunmanın kul üzerinde bırakacağı yara ve toz-duman izinin, Allah katında her şeyden sevimli olduğunu belirtirken, gazilere en onurlu madalyayı takmış olmaktadır. Çeşitli şekillerde yaralanmış, sakatlanmış gazileri görenlerin, onlara acıyarak değil gıpta ve takdirle bakmalarını öğütlemiş, böylece toplumda, Allah

²³ Bk. Buhârî, *İlim* 45, *Cihad* 15; Müslim, *İmâre* 150-151; İbn Mâce, *Cihad* 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 392

yolunda fedakârlıkta bulunma duygusunu çok yüksek seviyede canlı tutmuş olmaktadır. Zira inanan insan için Allah katındaki makbuliyet ve mahbubiyetten daha büyük bir mertebe olamaz

Müslümanı yücelten Allah katında sevimli kılan ikinci iz, hadisimizde Allah'ın farz kıldığı görevlerden herhangi birini yapmaktan ileri gelen iz, yani ibadet izi olarak bildirilmektedir. Temel vasfı “Allah’ a kul olmak” olan Müslümanın sürekli ve fakat yalnızca Allah’a kulluk etmekten ellerinde, dizlerinde, ayaklarında, alnında belirecek ibadet izleri, abdest azalarında görülecek olumlu-olumsuz değişimler, oruç tutmaktan ileri gelen ağız kokusu gibi belirtiler, en az gazinin yarısı kadar kutlu, gıpta ve saygıya layık izlerdir.

Hadisimiz, netice itibariyle Müslümanların dikkatini iki noktaya çekmekte ve onları makbuliyet için iki durumdan birinde bulunmaya çağırmaktadır: İbadet vecdi, şehadet şevki. Gözyaşı ibadet (kulluk) vecdinden; kan, şehadet şevkinden akıtılmışsa; iz, ibadet ya da cihaddan kalmışsa, gözler kulluk ya da Allah yolunda uyanık kalarak sabahlamışsa aynı derecede mübarek, kutlu ve sevimlidir. Zira şehadet şevkiyle coşan kan, ibadet neşesiyle çarpan yürek tarafından pompalanır. Kulluk coşkusu içindeki kalp, şehitlik şevkiyle dolaşan kanla beslenir. Biri diğerinin enerjisi, her ikisi birden kuldaki fedakârlık ve olgunluk seviyesinin belirleyicisidir. Bu seviyede “mal da can da Allah yolunda” demek, malı da canı da feda etmek değil, gerçek anlamda onları değerlendirmektir.

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Allah kullarına ancak Allah yolunda bulunmak niyet ve hedefi kıymet ve mahbûbiyet kazandırır. Akıtılan gözyaşı ve kan, ancak işte bu niyet ve hedefe yönelik ise, makbuldür.
- İnanan insan için Allah katındaki makbuliyet ve mahbubiyetten daha büyük bir mertebe olamaz.
- Temel vasfı “Allah’ a kul olmak” olan Müslümanın sürekli ve fakat yalnızca Allah’a kulluk etmekten ellerinde, dizlerinde, ayaklarında, alnında belirecek ibadet izleri, abdest azalarında görülecek olumlu-olumsuz değişimler, oruç tutmaktan ileri gelen ağız kokusu gibi belirtiler, en az gazinin yarısı kadar kutlu, gıpta ve saygıya layık izlerdir.
- Gözyaşı ibadet (kulluk) vecdinden; kan, şehadet şevkinden akıtılmışsa; iz, ibadet ya da cihaddan kalmışsa, gözler kulluk ya da Allah yolunda uyanık kalarak sabahlamışsa aynı derecede mübarek, kutlu ve sevimlidir.
- Kulluk, yaratılışımızın temel sebebi ve ana gayesidir. İbadet neşesiyle çarpan yürek sahibi olmak bu açıdan pek bir anlamlıdır. Çünkü kulluk coşkusu içindeki kalp, şehitlik şevkiyle dolaşan kanla beslenir. Bu sebeple her iki özelliğin izi de övülmüştür.